

УДК [343.85:343:345-053.2](477)

Марія Миколаївна ТУЛЬЧЕВСЬКА,

студентка 2 курсу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв

Науковий керівник: Шведова Ганна Леонідівна,

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного та кримінального права і процесу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ЖЕБРАЦТВУ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Розглянуто окремі питання законодавчого регулювання відповідальності осіб, що примушують дітей до заняття жебрацтвом або використовують їх з цією метою. Проаналізовано основні причини дитячого жебрацтва та пропонується система профілактичних заходів щодо попередження цього негативного соціального явища.

Ключові слова: злочин, кримінальна відповідальність, жебрацтво, малолітня дитина, профілактичні заходи.

Жебрацтво повнолітніх громадян є негативним соціальним явищем у суспільстві, однак не є кримінально-караним діянням в Україні. Згідно положень чинного Кримінального кодексу України (далі КК) протиправним діянням вважається втягнення малолітньої дитини у заняття жебрацтвом та її використання з цією ж метою. Відповідальність за використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом передбачена у ст. 150-1 КК України [1].

Для правильної кваліфікації цього діяння слід зазначити, що ж таке «жебрацтво». У Великому юридичному словнику жебрацтво визначається як випрошування в посторонніх осіб грошей або матеріальних цінностей [2].

З поняттям «жебрацтво» тісно пов'язане поняття «бродяжництво». Згідно з «Академічним тлумачним словником української мови», бродяжництво – це стан, спосіб життя бродяги – бездомної людини, що не має постійного місця проживання, сталого заняття, роботи [3, с. 237–238]. В українському законодавстві визначення поняття «бродяжництво» відсутнє. Починаючи з 1992 року, у чинному законодавстві нашої держави відсутнє нормативне визначення бродяжництва і відповідальності за нього.

Відповідно до ч. 1 ст. 31 Цивільного кодексу України малолітньою є фізична особа будь-якої статі, яка не досягла чотирнадцяти років [4].

Жебрацтво з використанням дітей є найбільш прибутковим і розповсюдженим явищем в Україні. Згідно зі статтею 36 Конвенції про

права дитини від 20 листопада 1989 року держави, що її ратифікували, зобов'язані захищати дитину від усіх форм експлуатації, що завдають шкоди будь-якому аспекту життя дитини. А жебракування є однією з форм експлуатації дитини, яка завдає їй фізичну і моральну шкоду [5].

Проаналізувавши коментарі до ст. 150-1 КК України, надані Верховним Судом України, небезпечність злочину полягає у тому, що відбувається посягання на безпосередній об'єкт злочину – воля, честь і гідність дитини. Його додатковим факультативним об'єктом можуть бути фізичне і психічне здоров'я дитини [6].

Стаття 150-1 КК України передбачає використання батьками або особами, які їх замінюють, малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (систематичного випрошування грошей, речей, інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб) і карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк. Ті самі дії, вчинені щодо чужої малолітньої дитини або пов'язані із застосуванням насильства чи погрозою його застосування, а так само вчинені повторно або особою, яка раніше скоїла один із злочинів, передбачених ст. 150, 303, 304 цього Кодексу, або за попередньою змовою групою осіб, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до восьми років. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, а також якщо внаслідок таких дій дитині спричинені середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років [1].

Законодавчо закріплені заходи боротьби із розглядуваною проблемою для досягнення максимальної ефективності повинні, в першу чергу, спрямовуватися на усунення причин, які сприяють вчиненню цих злочинів, та умов, що полегшують втягнення дітей у заняття жебрацтвом чи використання їх для цих цілей. З аналізу судової практики можна зробити висновок, що ці злочини вчинялися внаслідок скрутного матеріального становища сім'ї. Неблагонадійне оточення, збільшення кількості дітей та підлітків, які не навчаються, не отримують необхідного виховання, турботи та утримання – всі ці умови не належного виховання молоді сприяють підвищенню рівня злочинності в країні.

Розкриваючи причини бездоглядності, бродяжництва і жебрацтва дітей, О. М. Нечаєва вказує на фактори, які їх провокують. Це економічна криза, безробіття, зубожіння широких верств населення, які живуть за межею бідності, ослаблення сімейних устоїв, втрата моральних принципів, алкоголізм і наркоманія, розповсюдження серед дітей і дорослих психічних захворювань [7, с. 58–64].

На сьогоднішній день в літературі виділяються дві групи причин бродяжництва та жебрацтва: об'єктивні та суб'єктивні. До числа об'єктивних відносяться наступні:

- проблема з житлом, брак дешевого, соціального житла;
- безробіття, що обумовлює відсутність засобів для оплати житла;
- погіршення соціально-економічної та політичної ситуації в Україні;

- проблема переселення з окупованих територій;
- стихійні лиха; погіршення екологічної ситуації в деяких регіонах країни;

- соціальне здоров'я суспільства (наявність душевнохворих, осіб з поведінкою, що відхиляється від норм, осіб, що вийшли з місць позбавлення волі і т. п.);

- слабкі можливості реалізації соціальних програм, націлених на надання матеріальної та іншої допомоги малозабезпеченим сім'ям, групам ризику тощо.

Однак, об'єктивні причини не завжди штовхають підлітків на шлях жебракування та бродяжництва. До суб'єктивних причин відносяться:

- психологічні особливості індивідів, психосоціальний розвиток особистості;

- життєві установки;
- мікросоціальні ситуації;
- розривання сімейних зв'язків;
- симптомокомплекс таких патологій як шизофренія, затримка розвитку, невротичні розлади, ранні стадії різних органічних уражень [8].

У деяких зарубіжних країнах відведені повноцінні розділи, в яких відбувається конкретизоване регламентування таких діянь, як втягнення малолітньої дитини у жебрацтво і використання її для заняття даною діяльністю. На наш погляд, КК України потребує певного реформування з даного питання, посиляючись на положення міжнародного законодавства та позитивний досвід Європейських та інших країн. Наприклад, у кримінальному законодавстві Іспанії міститься норма про відповідальність за торгівлю людьми задля заняття жебрацтвом. Кримінальне законодавство Болгарії містить норми про відповідальність за самовільне викрадення дитини або утримання чужої дитини шляхом насильства, погрози чи обману з наміром використовувати її для заняття жебрацтвом або змушування її до цієї діяльності [9, с. 114–115].

На громадському рівні повинні створюватися некомерційні організації, які будуть доводити до відома людей негативний вплив, який є наслідком «матеріального підтримання» дитячого жебрацтва. Волонтери і громадські організації повинні співпрацювати з навчальними закладами, проводити семінари для батьків і дітей, які доносять до відома неповнолітніх їх права. Злочинна діяльність щодо втягнення неповнолітніх у жебрацтво та використання малолітніх для

заняття даною діяльністю має руйнівний характер на психіку дитини: формується низька самооцінка, комунікативні негаразди, формування неправильної системи цінностей. Внаслідок нищівних змін у психіці дитини слід створити центри співпраці з дітьми, які використовувалися для заняття жебрацтвом. Щоб допомогти у вирішенні цієї проблеми, громадськість може проводити різні благодійні заходи: концерти, акції, збори коштів для допомоги у вигляді продуктів, необхідних речей для існування сімей, які мають скрутне матеріальне становище.

Суспільство у всьому світі є досить зацікавленим у вирішенні проблеми забезпечення прав дитини, яка відноситься до глобальних проблем сьогодення. Розглянувши нормативно-правове регулювання жебрацтва в Україні, можна сказати, що незважаючи на велику кількість наукових праць в даній сфері дослідження, проблема жебрацтва серед дітей – явище широкомасштабне, яке до сьогоднішнього дня не втрачає своєї актуальності. Тому, вважається за доцільне прийняти до уваги цілий комплекс взаємопов'язаних факторів, що впливають як на індивідуальну саморегуляцію, так і на особистість дітей схильних до жебракування.

Приймаючи до уваги міжнародний досвід боротьби з даною проблемою, вважаємо, що положення КК України в цьому питанні є недосконалими і їх реформування стане важливим кроком у вирішенні проблеми жебрацтва дітей на національному рівні.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних (БД) «Законодавство України»/Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 12.04.2017).

2. Большой юридический словарь/под ред. А. Я. Сухарева. 3-е изд., доп. и перераб. М.: Инфра-М, 2007. 858 с.

3. Словник української мови: в 11 томах. Київ, 1971. Том 1. С. 237–238.

4. Цивільний кодекс України: закон України від 16.01.2003 № 435-IV // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 15.04.2017).

5. Конвенція про права дитини від 21.12.1995 // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 29.04.2017).

6. Хавронюк М. Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (коментар нового закону) // Радник: укр. юрид. портал. URL: <http://radnuk.info/home/24445-2013-07-10-10-42-04.html> (дата звернення: 29.04.2017).

7. Нечаева А. М. Детская беспризорность – опасное социальное явление. *Государство и право*. 2001. № 6. С. 58–64.

8. Максимів І. І. Актуальні проблеми правового регулювання бродяжництва та жебрацтва дітей. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2016. № 6. С. 142–149. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vprc_2016_6_20.pdf (дата звернення: 29.04.2017).

9. Семчук Н. О. Суб'єкт та суб'єктивна сторона залучення неповнолітніх до заняття жебрацтвом за законодавством України та деяких зарубіжних країн. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. № 2. С. 113–118.

Одержано 10.05.2017

УДК 343.85

Марія Сергіївна ХМЕЛИК,

курсант 3 курсу факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

Науковий керівник: Фіалка Михайло Ігоревич,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО В СІМ'І: СУБ'ЄКТИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА НАПРЯМИ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

Проаналізовано проблему існування сексуального насильства в сім'ї. Визначено суб'єкти попередження даного явища. Розкрито основний зміст напрямів їх попереджувальної діяльності.

Ключові слова: *сексуальне насильство в сім'ї, попередження, суб'єкти попередження.*

Війни між племенами, а пізніше – між державами, сприяли створенню відповідного стереотипу поведінки людини і тому сьогодні насильство є одним із засобів розв'язання будь-яких питань. Існують різні форми насильства, і сексуальне насильство є однією з них.

Проблему визначення поняття насильства та форм його вираження протягом останніх років досліджували такі вчені як Ю. М. Антонян, В. В. Голіна, В. В. Іванова, В. І. Шахов та інші. Їхні праці містять окремі аспекти проблеми насильства в сім'ї. Однак питання аналізу сексуального насильства в сім'ї та способів його запобігання детально не розглядалися. Саме це обумовило обрання теми даної наукової роботи.

Статистичні дані Генеральної прокуратури України про правопорушення пов'язані з насильством у сім'ї за 2016 рік становлять – 1292 випадків [1]. Однак, проаналізувавши динаміку змін у звітному періоді, можна дійти до висновку, що спостерігається тенденція до збільшення кількості кримінальних правопорушень пов'язаних із насильством відносно січня 2016 року.